

JOHANN HEINRICH PESTALOZZI (1746-1827) – „EVERYTHING FOR OTHERS, NOTHING FOR HIMSELF”

Stella A. Boshnakova

ABSTRACT: This article looks at the moral upbringing ideas of the Swiss pedagogue Johann Heinrich Pestalozzi. It points out several important aspects of the life and work of this remarkable pedagogue which reflect his ideas of the educational impact on children and have left their mark on the development of pedagogy worldwide.

KEY WORDS: Pestalozzi, moral upbringing, family, children, teaching

Винаги е имало, има и ще има хора, чието дело оставя отпечатък не само в умовете, но и в сърцата на хората. Такива личности успяват да събудят заспалата съвест и без принуда да накарат човешкото сърце да състрадава. Личността и делото на Йохан Хайнрих Песталоци са осмисляни и изучавани, творбите му са анализирани и идеите му реализирани от учени, педагози и възпитатели и пак остава достатъчно много за онези, които с жив интерес поглеждат към неговия живот и творческо дело.

Животът на Песталоци е непрекъснато творчество. Много рядко са великите педагози като Песталоци, които да са черпели педагогическите идеи направо от учителската си практика, и затова рядко има педагози, които да са ни завещали толкова безсмъртни идеи за възпитанието и обучението като него. Най-ценното, което завещава Песталоци на поколенията, е неговата безпределна любов към хората, особено към бедните и нещастните [1, с. 5].

Идеите на швейцарския педагог за обучението и възпитанието трябва да бъдат осмисляни през призмата на неговия живот, който най-пълно показва въздействието на истинската любов и желанието да помогнеш на тези, които са слаби и отхвърлени. Педагогиката на Песталоци не е само система от правила и теории, които ограмотяват, тя е акт на истинско човеколюбие, което произвежда творческа мотивация.

Ето какво самият той казва за своята работа като учител:

„Мъже на моята възраст търсят колкото е възможно по-лесно да се доберат до удобно кресло. С мен обаче не е така. Сега, на стари години, аз трябва да съм доволен, че ме оставят да служа на най-ниските слоеве. Правя го с удоволствие, но по мой собствен начин. Но въпреки ясното ми предвиждане, че няма да постигна нито почести, нито чудеса, венец на моя живот остава фактът, че в това мое начинание можах на стари години да служа толкова дълго на най-долните слоеве“ [2, с.18].

Тихият семеен кръг, в който Песталоци расте оказва силно влияние върху неговия характер и оставя отпечатък в сърцето му. Любовта и примера на родителите си той съхранява през целия си живот и това му помага да вижда ценността и човешкото достойнство и в най-бедните и отритнати слоеве на обществото.

Отглеждан като нежно цвете, Песталоци нямал възможност да играе със своите връстници по улиците, не познавал техните игри и техните забави. От рано започнали да се проявяват в него силно изпъкващите черти на неговия характер – безгранично добродушие и доверчивост, непоколебима вяра в добрината на хората, много будно чувство за правда и неправда, за честност и нравственост [1, с. 10].

Силната вяра, че хората могат да се променят и понякога неразбираемото за околните желание да помогне на отрудените и нещастните водят Песталоци по пътя на нравственото и възпитателно поприще. Истинското доверие между възпитаник и възпитател стават за него основа на педагогическата му работа.

„Моето нравствено възпитание се основава на интимните отношения между възпитател и възпитаници. Взаимното доверие между учител и деца е първото и най-важно условие за дълбоко и трайно въздействие върху децата. Все по-ясно ме завладява истината, че моят възпитателен идеал може да се постигне напълно само когато между възпитател и възпитаници се установят бащински отношения, пропити с взаимно доверие и любов. Без тази основа всеки строеж в делото на възпитанието е строеж на пясък“ [1, с. 23].

Много от възгледите на Песталоци, освен че са пропити със загриженост за бедните и отхвърлени деца, са проникновени психологически съждения за човешката душа. Затова неговите идеи правят дълбоко впечатление и на друг виден педагог Йохан Фридрих Хербарт.

Пристрастието на Хербарт към идеите на Песталоци е интересно и с това, че двамата всъщност стоят на твърде различни политически позиции. Хербарт се оформя като привърженик на политиката на немската аристокрация и подкрепящата я аристократична буржоазия, докато жизненият и педагогическият идеал на Песталоци е да служи на бедните. И все пак идеите на Песталоци са привлекателни за младия Хербарт. Респектира го философската вгълбеност на швейцарския мъдрец, неговата способност да прониква дълбоко в психологическите основи на възпитателното въздействие, да анализира елементите на човешкото познание и да прави обосновани изводи за учебния процес [3, с. 9].

Докато Хербарт е наречен „философ между педагозите“, то Песталоци съвсем естествено и напълно искрено е психолог на човешката душа. И това той прави безкористно и отдадено. За това свидетелства неговата възпитателна работа в имението Нойхоф, което Песталоци от жал за бедните и гладни селски деца обръща в дом за възпитаване.

Той мислел да привикне, преди всичко, децата на работа: у дома да присукват памук и да помагат в тъкането, а на полето да отглеждат зеленчуци и овощни дръвчета. Покрай възпитаването чрез работа, което Песталоци считал за най-важно, смятал също да обучава децата в четене, писане, смятане и вероучение. Крайната му цел била „да предпази от съвършено пропадане забравените деца на най-бедния слой от човечеството, като им посочи правия път на стопанско добруване“ [1, с. 20, 21].

Поради липса на достатъчно средства, усилията на грижовния педагог се оказват недостатъчни. Издръжката на толкова много деца и стопанство не е по силите на Песталоци, но думите му продължават да звучат все така изпълнени с жажда и желание да помогне, дори рискувайки собственото си благополучие. В едно свое писмо до цюрихския издател Хенрих Геснер, Песталоци пише:

„Обучението на децата от народа аз виждах като безбрежно блато, газех с усилие из неговата кал, докато най-последно открих изворите на водите му, причините за задръстването им, както и схващанията, от които можеше да се намери изход от гибелната безизходица. Отдавна, още от времето на младежките ми години, моето сърце се стремеше като мощен поток, единствено само към целта да пресуши извора на нищетата, в която виждах затънал народа. Години наред живях сред повече от петдесет деца на просяци, делях в нищета хляба си с тях, живях сам като просяк, за да науча просяците да живеят като хора. Идеалът на тяхното образование обхващаше земеделски, фабричен и ръчен труд“ [2, с. 7].

Дълбоката и всеодейна любов на Песталоци често остава неразбрана от неговите съвременници, а днес дори за голяма част от педагозите звучи като неосъществим идеал.

Стопанството му пропаднало, но живата идея, която въодушевявала Песталоци, дала плодове: в обществото се заговорило за неговия опит и за нуждата да се помогне в стопанско и възпитателно отношение на селския земеделски народ.

В Нойхоф Песталоци искал да даде възпитание на нещастните бедняшки деца, като им създаде семейна обстановка, работа според силите им и елементарно обучение. Създаденото от него „училище за бедни деца“ не съществувало дълго, но идеята за такива училища съществува и до днес [1, с. 24].

Идеите на Песталоци за обучението и възпитанието на децата не се ограничават само до материалната задоволеност и придобиването на определени умения. Самият той съпреживява радостите и неуспехите на своите възпитаници.

През есента на 1777 г. Песталоци издал първи печатен отчет за работата си. В него имало хубави характеристики на някои деца, проявили се в добро или в лошо. С голяма любов описва той проявите на детската душа. С голяма радост отбелязва напредъка на децата, а с голяма скръб – лошите им прояви. Но и към добрите, и към лошите прояви на децата той се отнася с бащинска загриженост – първите да поощри и доразвие, а вторите постепенно да изкорени [1, с. 23].

Швейцарският педагог обръща много голямо внимание на нравственото възпитание и на здравето на семейството. Неговата цел се състояла най-вече в това да накара децата неусетно да привикнат към нравствените добродетели чрез взаимната любов и доброто семейно възпитание.

„Чисто, здраво и добре поставено семейство създава чисти телесно и душевно, здрави и трудолюбиви граждани. В семейството детето се учи на послушание, прилежание и трудолюбие. Да бъде възпитан човек, ще каже да бъде подготвен да си устрои добре живота. Такова възпитание децата най-добре добиват в своето семейство от пример и подражание на своите родители, братя и сестри“ [1, с. 37].

Според Песталоци възпитанието, справедливостта и религиозността са трите подпори на държавата. Той смята, че **нравственото общество най-добре развива достойнствата на личността.**

„Цялостният облик на нашата нравственост, пише Песталоци, се състои в свършеното познаване, може и желане на доброто“ [2, с. 220].

Това желание за безпределна любов и състрадание, което съпътства Песталоци през целия му живот е всъщност основата на неговите педагогически търсения. Неговият образ на баща, възпитател и учител на бедните и нещастни деца се съхранява в съзнанието на редица педагози и обикновени читатели на неговите творби.

References:

1. Dochev, G. Pestalozzi – Zhivot i tvorchestvo. Sofia, 1928 (Pestalozzi – Life and Works)
2. Pestalozzi, J. Moite vazpitatelni opiti, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski” Sofia, 2007 (My Educational Experiments)
3. Herbart, J. Izbrani pedagogicheski proizvedeniya, izd. Narodna prosveta, Sofia, 1990 (Selected Pedagogical Works)

Stella Boshnakova
PhD student at Konstantin Preslavsky – University of Shumen
e-mail: ste_bo01@yahoo.com